

TOVARYŠTVO JEŽÍŠOVO

Tovaryšstvo Ježíšovo (1969), první, nejznámější a nejlepší román prozaika, básníka a dramatika **Jiřího Šotoly** (1924–1989), patří k vrcholům poválečné české literatury. Autor posléze vydal několik dalších románů, mezi nimi i další z historie, jako *Kuře na rožni*, *Svatý na mostě* a *Osmnáct Jeruzalémů*; k historii se obrací i některé Šotolovy divadelní hry. *Tovaryšstvo Ježíšovo* nyní vyšlo v České knižnici v celkově čtvrtém vydání; pečlivá edice je doplněna komentářem a vysvětlivkami Erika Gilka (vydal Nadační fond Česká knižnice / ÚČL AV ČR / Host). Román

vychází ze skutečných historických událostí rekatolizace Čech po třicetileté válce a z osudů skutečných postav a odehrává se převážně ve východních Čechách. Šotola sleduje události let 1667 až 1696 na hradě Košumberk a v městečku Luži na Chrudimsku, kam přichází jezuita páter Vojtěch Had jako zpovědník hraběnky Marie Maximiliány Žďárské ze Žďaru (1633–1690), která je dvojnásobnou vdovou (po Slavatovi a Hýzrlem), přišla o dva syny a zůstala jí jen dcera a košumberské panství, na němž nyní celkem úspěšně hospodaří. Páter Had je pověřen zabránit hraběnce v novém sňatku a na cestě zbožnosti ji přesvědčit, aby financovala působení jezuitů na svém panství. Hraběnka složí slib vdovské čistoty a zaplatí stavbu poutní kaple na Chlumku, kde

bude vystaven obraz Panny Marie Pomocné (kopie Cranachova obrazu), jenž má zázračnou pověst. Pak se pod kaplí staví jezuitská rezidence, hraběnka přenechá hrad a panství Tovaryšstvu a vše vrcholí stavbou poutního chrámu na Chlumku, který v Luži stojí dodnes jako krásná barokní dominanta města. Autor v románu nezapře básníka v bohatém obrazném vyprávění a dramatika v jiskřivých dialogích, u nichž se zcela vyhýbá charakteristice mluvčích a stylu jejich promluv. Zavede nás i do jezuitských kolejí v Hradci Králové a v Praze v Klementinu a mezi další členy Tovaryšstva i církve a sleduje jejich vztahy, zájmy a intriky. Román v tragické poloze je prosycen skepsí, ironií a relativizací. Páter Had je slepě oddaný dogmatice jezuitského řádu, aby nakonec dospěl k pochybnostem a deziluzi, že sloužil jiným mocnostem. Hraběnka je proti moci jezuitů slabá a pasivní; pozdě pochopí své omyly stejně jako páter. V totalitní represí ani jeden z nich nemá šanci se vzepřít... Vítězství církve je velké, ale pro pátera i hraběnku hořké: „A to už bylo vítězství černých mužů, kteří považovali za nezbytné získat moc, aby mohli rychleji šířit pravdu. Kterí museli dokonale zvítězit, neboť měli poslání a měli ideu. (...) Oni získali moc a zalíbilo se jim v ní. A moc je železná klisna, která jde, kam sama chce. (...) Moc je hrbaté a svévolné zvířátko.“ Není divu, že po prvním vydání v roce 1969 román za normalizace znovu nevyšel, to až v roce 1990. Téhož roku byl uveden v dramatinizaci Jaroslava Vostrého ve Vinohradském divadle a v roce 2004 byl zfilmován v Chorvatsku.

MILAN VALDEN